

Роман КРОХМАЛЬНИЙ

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка

УДК 82.111.852:007

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2024.76.12577>

ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ У НАУКОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ: МІЖ КОГЕРЕНТНІСТЮ ТА ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЮ

Резюме: У статті – спроба розгляду ознак когерентності художнього образу в умовах явищ інформаційного суспільства. Автор звертає увагу на ті естетичні особливості художнього образу, які набувають багатозначності, особливого типу когерентності, за якого об'єкт перебуває у силових полях взаємовпливів різних мистецьких проєкцій. У центрі уваги – нові можливості для вченого, який у своєму науковому арсеналі застосовуватиме багатопроєкційні методи аналізу всіх можливих зв'язків міжвидового характеру (від когерентності до інтермедіальності). Вивчення національного поетичного коду за умови динамічного поширення художнього образу в алгоритмах інтернет-платформ створює нові виклики і нові питання щодо багатовимірності мистецтва слова в умовах цифрового суспільства, побудованого на засадах мережевої логіки. Висновком стала думка про формування специфічної мережевої естетики, яку можемо простежити у процесах динамічних змін у часі, просторі та інших вимірах когерентності художнього образу.

Ключові слова: інформаційна естетика, літературна комунікація, когерентність образу, мережева логіка, інформаційне суспільство.

ARTISTIC IMAGE IN SCIENTIFIC COMMUNICATION: BETWEEN COHERENCE AND INTERMEDIALITY

Abstract: In the article, an attempt is made to examine the signs of coherence in the artistic image within the context of phenomena in the information society. The author draws attention to the aesthetic characteristics of the artistic image that acquire polysemy, a particular type of coherence in which the object exists in the force fields of various artistic projections. The focus is on new possibilities for the scholar who applies multi-projection methods in their scientific arsenal to analyze all possible connections of inter-species nature (from coherence to intermediality). The study of the national poetic code in the dynamic dissemination of the artistic image through algorithms on internet platforms creates new challenges and questions regarding the multidimensionality of the art of words in the context of a digital society built on the principles of network logic. The conclusion suggests the idea of forming a specific network aesthetics that can be traced in the processes of dynamic changes in time, space, and other dimensions of the coherence of the artistic image.

Keywords: Information Aesthetics, Literary Communication, Coherence of the Image, Network Logic, Information Society

Коло методологічних проблем наукової комунікації в літературознавстві перших десятиліть ХХІ ст. так чи інакше стосується специфіки функціонування художнього образу, його творення, перцепції й рецепції (загалом усіх особливостей його функціонування), стосується всього, що становить виклик класичному («аналоговому») сприйманню літератури як виду мистецтва.

Людина нашого часу мимоволі потрапляє у складні технологічно динамічні умови інформаційного середовища, яке не лише диктує свої алгоритмовані вимоги, але й впливає на багато різних чинників життя, зокрема – і на сприймання художнього образу. Літературознавці звертають увагу на різні аспекти означеного явища, котре часто пов'язують із різними причинами: проблемами читання¹; Ганна Токмань – із дидактичними особливостями²; Анатолій Ситченко звертає увагу на технології³ та патріотичне виховання⁴; Тетяна Бовсунівська – на особливості сучасного розвитку літературознавчої методології та потребу реформування підходів до функціонування закладів вищої освіти⁵. Особливо відзначимо термінологічні особливості літературознавчого дискурсу, які стали предметом окремих дискусій, де автори часто спостерігають створення різних тавтологічних термінів, котрі формують певну «невичерпність»⁶, особливу незавершеність чи й можливість безлічі трактувань того ж явища. Тетяна Бовсунівська наводить низку прикладів терміноодиниць, які, у супереч вимогам до терміна як одиниці наукового мовлення, містять певну неозначену багатозначність («образ, актант, ей-дос, симулякр, ризома, імідж або фрагментованість, інтертекстуальність, сингулярність, фрактальність, інтермедіальність тощо»⁷). Візьмемо до уваги думку вченої про те, що літературознавство нашого часу «вступає на шлях експериментального випробування всіх раніше заявлених систем та кодів, безупинно транс-

¹ Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві: Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 вересня 2019 р., м. Київ, Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко, Київ : УОВЦ «Оріон», 2019, 122 с.

² Г. Токмань, *Шляхи творчого розвитку викладачів і студентів-філологів*, «Рідна школа» 2012, № 11, с. 38–41. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_9; Г. Л. Токмань, *Тарас Шевченко – Євген Плужник – Іван Світличний: діалог текстів*, Теоретична і дидактична філологія. Серія: Філологія (літературознавство, мовознавство), 2019, вип. 30, с. 83–94. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_9.

³ А. Ситченко, *Естетичне виховання у контексті технологізованого навчання літератури*, «Українська література в загальноосвітній школі» 2011, № 9, с. 2–4. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2011_9_2.

⁴ А. Ситченко, І. Корнієнко, *Проблема патріотичного виховання в науковому дискурсі*, «Нова педагогічна думка» 2022, № 2, с. 101–104. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2022_2_19.

⁵ Т. В. Бовсунівська, *Екфразис & інтермедіальність*, Літературознавчі студії, 2013, вип. 39 (1), с. 109–115. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39(1)_17);

Т. В. Бовсунівська, *Типологія прийомів у літературі романтизму*, «Сучасні літературознавчі студії» 2018, вип. 15, с. 21–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2018_15_5;

Т. Бовсунівська, *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, «Питання літературознавства» 2015, вип. 91, с. 110–122. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2015_91_11.

⁶ Т. Бовсунівська вказує на особливості «методики літературознавчого пізнання та термінологізації», яку «можна охарактеризувати як кризовий уже на тій підставі, що різноманітні термінологічні системи описують літературне явище, але не прагнуть його вичерпати». Див.: Т. Бовсунівська, *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, с. 111.

⁷ Т. Бовсунівська, *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, «Питання літературознавства» 2015, вип. 91, с. 111.

формуючись та синкретизуючись з іншими науками в найнесподіваніших композиціях»¹ і є вдалим прекрасним промовистим прикладом не лише методологічної кризи гуманітаристики стосовно художнього образу² в умовах динамічних процесів інформаційного суспільства, але й процесів дефрагментації свідомості сучасного користувача інформаційних потоків і впливу на нього чинників, які творить своєрідна мережева логіка³.

Сучасні реалії сформовані змінами глобального масштабу, котрі відбуваються системно (та не завжди є змога зафіксувати певну їх логіку) на багатьох рівнях та в різних вимірах. Учені фіксують такі прояви цього явища. Наприклад, одна із думок Т. Бовсунівської⁴ стосується особливого «нелінійного мислення», яке не

¹ Там само, с. 111.

² На думку А. Д. Ефленда, утворення імагологічної типології можливе за умови дотримання категоризації, наративізації та схематизації як основоположних принципів такого характеру дослідження. Окрім того, він назвав три провідних підходи до систематизації образності за іменами очільників відповідних напрямків: 1) Дж. Лакоффа й М. Джонсона у галузі когнітивної метафори, 2) дослідження екзистенції ментальних образів у психології Роджера Шефарда та 3) дослідження ментальної образності як перцептивної активності за методою С. Коссліна та Х. Гарднера (згідно з якою «квазіживописні форми ментальної репрезентації називаються образністю»). Не втратила актуальності й теорія когнітивного розриву Л. Фестінгера, яка дає можливість додаткових мотивацій у спробах семантичного окреслення образних структур. Власне, сучасні спроби перелічити та охарактеризувати основні типи психічного образу з їх можливою класифікацією йдуть від *Елементів психофізики* (1860) Г. Т. Фехнера. Певним продовженням цього напрямку стали праці Ф. Маккеллара, Е. Б. Тітченера, Д. О. Хебба, Г. Холта, Ж. Піаже, М. Дж. Хоровітца. Докладніше див.: Т. Бовсунівська, *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, с. 115.

³ Висновок Т. Бовсунівської: «Впорядкування сфери літературознавства можливе сьогодні лише за умови захоплення в поле його впливу інших дисциплін, зокрема тих, які спираються на дослідження психофізіологічних закономірностей у формуванні людської свідомості (зادля надання думці ґрунтовної мотивації). Одним із напрямів встановлення нового літературознавчого гештальту з більш мотивованою термінологічною системою може стати залучення когнітології в усьому її розмаїтті». Див.: Т. Бовсунівська, *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, с. 117.

⁴ «Зміни в галузі людського мислення та, відповідно, поведінкових кліше – глобальні. Якщо раніше «нелінійне» мислення становило виняток, було притаманне лише деяким науковцям, то нині воно стає набутком мас. Наука як спосіб впорядкування хаосу давно втратила свої переваги в боротьбі з наростаючим інформаційним полем. Всесвіт не піддається впорядкуванню, не дає на запити нашого мозку простих і вичерпних відповідей. Уявлення про світ як детермінований хаос, прагнення створити «відкрити» (за У. Еко) систему аналітики цього нового світу підносить на перше місце науки про *cogito* та *psyche*. Оскільки саме ці категорії становлять окреслену завершеність будь-якого нелінійного процесу мислення, їм випадає стати основою у дослідній складовій будь-якої методики пізнання в майбутньому. Закони думки та закони літератури є породженням одного й того самого людського мислення, отже, їхня взаємозумовленість та наскрізна детермінованість мають бути запорукою майбутніх інтелектуальних злетів» Цит. за: Т. Бовсунівська, *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, с. 117.

лише увірвалося у свідоме чи віртуально-свідоме життя, але й робить спробу масового впливу на учасників мистецької комунікації. Алгоритми мережевого мислення намагаються певним чином упорядкувати (або й підпорядкувати) учасників мистецької комунікації, створюють можливість певного керованого або й некерованого впливу на споживача художнього контенту.

Порівняння творів різних видів мистецтва, формування методичних підходів до специфічного аналізу мають тривалу традицію і засвідчують бажання вчених різних поколінь знайти той інструмент, який дасть змогу «виміряти» впливи різнорідних за походженням явищ. Чи й «різнорідних»? Якщо ступити на дорогу розгляду цього питання крізь призму когнітивного його аспекту, отримаємо ще інші, додаткові підстави. Так, Т. Бовсунівська як приклад наводить міркування, які лягли в основу розділу праці Артура Д. Ефленда¹. Сучасний науковий дискурс і має, і ще «не має» (!) усталеного терміна щодо інтермедіальних явищ та, як на це вказує І. Жодані, ще відбувається своєрідний пошук, кристалізація терміноодиниці, найбільш вдалої для об'єкта наукової комунікації². Через це й художньо-образні акценти, отримуючи означення із вказівкою на поєднання різних видів мистецтва, набувають багатозначності, особливого типу когерентності, при якому об'єкт перебуває в силових полях взаємовпливів різних мистецьких проєкцій. Тут маємо справу із тим «невидимим», або прихованим, яке можна хіба реконструювати, залучивши метод, який Микола Лукаш називав «методом тонких кілець»³. Такі методологічні інструменти відкривають шлях до реконструкції на межі мистецьких проєкцій, така «віртуалізація» до того ж залишилась чи не єдиним можливим способом досягти мети естетичного сприймання за таких складних умов.

¹ Книга *Мистецтво й когніція: інтеграція візуальних мистецтв у навчальному плані* Артура Д. Ефленда є зразком використання когнітивного підходу до сфери мистецтв, зокрема 6-й розділ *Образність у когнітивному висвітленні*, повністю присвячений вивченню художніх образів із залученням когнітивних методик.

² «Проаналізувавши походження новоствореної лексики на позначення явища взаємодії та синтезу різних вторинних моделювальних систем, можна дійти висновку, що найбільше слів утворено від кореня «медіа», проте з ним пов'язано і найбільше проблем: велика кількість значень англійського слова «medium» (спосіб, засіб, середовище, умови) вносить певну невизначеність у розуміння терміна, бо часто ми не розуміємо, яке зі значень автор мав на увазі, а визначень науковці намагаються уникати; утворення форми однини, складних іменників, прикметників. Також дослідники взаємодії видів мистецтва люблять запозичувати термінологію з інших сфер людської діяльності (адаптація, креолізація), проте таке перенесення може призвести до плутанини. Оскільки переклад з мови одного виду мистецтва на мову іншого можливий тільки через знаки, які є предметом вивчення семіотики, на нашу думку, оптимальними для називання явища взаємодії вторинних моделювальних систем можуть бути тільки терміни «мульти(полі-)семіотичність» та «інтерсеміотичність». Цит. за: І. М. Жодані, *Взаємодія вторинних моделювальних систем: проблеми терміноутворення*, *Магістеріум. Літературознавчі студії*, 2015, вип. 61, с. 84–85. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_lit_2015_61_11.

³ М. Стріха, *(Не)можливість перекладу*, «Україна Модерна» 2010, № 5 (16), с. 10.

Пожвавлення на полі теорії літератури, яке було відзначено як те, що відбулося завдяки впливу й засвоєнню культурологічних підходів, поява «нових інтерпретаційних методів», багатьох нових «теоретичних шкіл» засвідчує, наприклад, формування окремої галузі (за Тамарою Гундоровою – «літературної антропології»)¹.

Микола Жулинський у вітальному тексті до ювілею славного Андрія Содомори визначає цікаву рису мети фундаментальної діяльності видатного діяча української культури («подвижництва Андрія Содомори»): «Не тільки задля набуття внутрішньої свободи, доброчесності, яка буде несхитною, бо піднесена духом. А передусім заради того, щоб закликати, спонукати читача до серйозного читання й самоосвіти, до морального, духовного самовдосконалення»². Справді, читати тексти і слухати Слово А. Содомори – велика насолода і водночас це велика праця, яка змушує до надзвичайно динамічної когерентності з видатним українським ученим. Звернімо увагу і на міжчасову когерентність різних поколінь, яку, увиразнюючи висловом Івана Франка³, М. Жулинський окреслює як перекладацьке подвижництво, «своєрідну програму духовного й морально-етичного просвітництва», художні образи у перекладах підтримують когерентність поколінь і представників різних націй у міжчасовій і міжнаціональній проєкціях, що становить своєрідне надзавдання для перекладача – сприйняти, зберегти і передати (стати когерентним із образом, його таємницями і створити можливість до когерентності в майбутньому силовому полі іншої літератури чи іншого часу). Своєрідна комунікація між науковим і художнім текстами в рамках одної творчої особистості (на прикладах І. Франка⁴ чи Євгена Маланюка⁵) – теж спе-

¹ Т. Гундорова наголошує: «...Саме завдяки культурологічним студіям теорія літератури здобула нове життя. Вона активно засвоює методи культурної антропології, звернені до аналізу соціокультурних факторів і смислів та історико-суспільних контекстів функціонування літератури. З'являється цілий ряд нових інтерпретаційних методик та напрямків дослідження, складається нова галузь – літературна антропологія. На межі століть активно формуються нові теоретичні школи: нація-як-нарація (Гомі Бгабга), постколоніальна критика (Едвард Саїд), субалтерні студії (Гаятрі Співак), новий історизм (Ерік Гобсбаум), теорії травми (Кеті Карут, Домінік ЛяКапра), студії пам'яті (Аляйда Ассман) та ін. Актуальності набувають постколоніальні студії, гендерні студії, студії пам'яті, травма-студії, медіа-студії та ін.». Див.: Т. Гундорова, *Література на полі медій – медії на полі літератури*, [у:] *Література на полі медій*, Збірка наукових праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ред. Гундорова Т. І., Сиваченко Г. М., Київ, 2018, с. 8.

² М. Жулинський, *Звертав свій дух до того, що вічне: Андрієві Содоморі – 85*, «Слово і час» 2023, № 1 (727), с. 81.

³ Іде мова про «головне значення поезії», яке «розширює нашу індивідуальність», «золотий міст розуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями». Див.: І. Франко, *Передмова (до збірки «Поеми»)* // Франко І., *Зібрання творів*: у 50 т., Київ: Наукова думка, 1976—1986, т. 5, с. 7.

⁴ Алла Швець розглядає інтертекстуальність на прикладах творчої майстерні Івана Франка: «Інтертекстуальність як одна з визначальних прикмет Франкової творчості була зумовлена повсякчасним діалогом письменника з науковими й художніми текстами інших літератур та культурних епох, які наснажували й інтелектуально живили

цифічна форма когерентності, що заслуговує на спеціальне дослідження, яке передбачає розбудову технологій ученого та інструментарію наукової методології.

Алгоритм національного поетичного коду зберігається при цьому в тих самих проєкціях. Так, у поезії М. Кривцова *Моя голова котиться від посадки до посадки*¹ актуалізовано уявну метаморфозу головного героя – воїна ЗСУ, українського поета – у фіалку («скоріше б уже весна / щоб нарешті / розквітнути / фіалкою»). Когерентність цього образу із відомими українськими романтичними текстами (і не тільки) має надзвичайно подібний алгоритм. Відзначимо активну трансляцію дій вихідного образу такої уявної зміни, оскільки автор мимоволі переходить у своїй уяві і в художньому образі поетичного тексту лімінальну зону між реальним і віртуальним простором, мріючи про весну і цвіт фіалки. Серед квітів-художніх образів поетичного світу фіалки не мають надто великого поширення (О. Бойко², розглядаючи світ фольклорної символіки квітів у відомій праці М. Костомарова, вказує на думку вченого про те, що «на образ цієї квітки дуже рідко потрапляємо у піснях. Згадки про неї є лише у галицьких піснях», і зазначає, що ця квітка є «символом дівочої чистоти»³). У тексті М. Кривцова маємо деталізований процес перетворення персонажа, інвертором цього дійства стала уява героя, насажена складною кризовою ситуацією та надзвичайно гострими критичними обставинами з експлікацією супутніх ознак переміни. Оскільки «перисфера [...] обмежує профанний світ людини», «за межі перисфери дія хронотопного

його художнє мислення, інспірували творчі ідеї.» Цит. за: А. І. Швець, «На чужу основу я накладав свої узорі»: орієнтальна генеза легенди Івана Франка «Арот і Марот», «Сходознавство» 2022, № 90, с. 208.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2022_90_9.

⁵ «Існує велика ймовірність того, що найпоширеніші у Маланюковій поезії семантичні гнізда були якоюсь мірою ремінісцентними щодо поезії Шевченка, Куліша, Тичини, Рильського (у нього проартикульовано семантику мли, далечі, безмежжя, вічності, вітру, бурі, тиші, блакиті, вогню, заліза), Миколи Зерова, репрезентантів «Празької школи» Юрія Дарагана, Олексі Стефановича, Юрія Липи, а також, можливо, інших поетів, не обов'язково українських (як ось Александра Блока). Інтертекстуальності Маланюкової поезії як діалогу з текстами-донорами сприяла його блискуча літературна пам'ять. Див: Є. К. Нахлік, *Поетика образності Евгена Маланюка*, «Київські полоністичні студії» 2019, т. 35, с. 251. http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2019_35_33.

¹ «Моя голова котиться / від посадки / до посадки / як перекотиполе / чи м'яч / мої руки відірвані / проростуть фіалками навесні / мої ноги / розтягнуть собаки та коти / моя кров / вифарбує світ у новий червоний / Pantone людська кров / мої кістки / втягнуться в землю / утворять каркас / мій прострелений автомат / заржавіє / Бідненький / мої змінні речі та екіпу / передадуть новобранцям / та скоріше б уже весна / щоб нарешті / Розквітнути / фіалкою» (Максим Кривцов). Цит. за: http://bukvoid.com.ua/library/maksim_krivtsov/moya_golova_kotitsya_vid_posadki_do_posadki.../

² О. Бойко, *Внесок Миколи Костомарова у дослідження фольклорної символіки квітів*, «Міфологія і фольклор» 2015, № 1–2, с. 32. DOI: [http://dx.doi.org/10.30970/myf.2015.1-2%20\(18\).603](http://dx.doi.org/10.30970/myf.2015.1-2%20(18).603).

³ Там само, с. 32.

коду вже не поширюється»¹. Чистота, цнота, призначення нести красу й наполегливо дивувати – такі особливості образу фіалки знаходимо у поетичному тексті Олени Пчілки *Перший вінок*², що відкривав однойменний перший жіночий альманах (1887). Українська поетеса сугестувала в образ фіалки прагнення до прояву себе саме в гурті, проте вберегла здатність образу до когерентного паралелізму з особою, яка є своєрідним «транслятором» краси й чистоти.

Суспільство, у якому, з одного боку, активно розвивається наукова спільнота, на вістрі пера у якої, як правило, фундаментальна класична спадщина, а з іншого боку, активність комунікації спільноти покоління громадян, які зростають у динамічному мережевому просторі, сповненому художніх образів, реалізованих у мультимедіа, по суті, технологічному, інтермедіальному³ середовищі, із допомогою сучасних технологій. Парадоксально, проте технологічно опрацьовані художні образи залишають невеликий простір для розвитку уяви реципієнта, на відміну від традиційних («аналогових») можливостей стимулювання когерентності. Разом із тим, відзначимо певну підсилену «точковість» щодо сугестування когерентності у поетичних текстах нашого часу. Зрештою, це властиве для мистецької комунікації ХХІ ст., коли автор намагається бути більш точним щодо творення образу завдяки його медіа-вмісту, який, зменшуючи кількість варіантів «прочитання», створює напрямну проєкцію для когерентності. Завдяки динаміці розвитку технологій, їхнім виражальним особливостям і формуванню змінених рецептивних параметрів, формується інша (не знаємо чи краща) культура образотворення й культура сприймання художнього образу. Категорія когерентності саме дає змогу це вповні відчувати. У науковому дискурсі знаходимо цікаве поняття «інтермедіальність», яке утверджує залучення різних видів мистецтва до формування природи сучасної естетики образу. Розгортання дослідження цього явища вже має свою історію і своїх дослідників.

¹ Р. Крохмальний, *Метаморфоза і текст (семантична, структуротворча та світоглядна роль переміни художнього образу)*. Монографія, Львів: Вид. центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005, с. 236.

² *Перший Вінок: жіночий альманах, виданий коштом і заходом Наталії Кобринської та Олени Пчілки*, Львів: Друкарня Товариства імені Т. Г. Шевченка, 1887, 464 с.

³ За твердженням Лариси Волошук, «поняття «інтермедіальність» завдячує своєю появою у 1983 році німецькому досліднику А. Ханзен-Льове, який презентував уперше це явище як дослідницьку парадигму. [...] Е. Циховська також зауважує на неочікувану версію, що вирізняється від загальноприйнятої думки щодо піонерства в галузі інтермедіальності А. Ханзена-Льове, яку подає А. Годро в монографії *Від Платона до Люм'єрів: нарація та демонстрація у літературі та кінематографі* (2009). Дослідник віддає першість у використанні терміна «intermediality» Ю.-Е. Мюллеру: «Термін інтермедіальність, я вважаю, був уперше застосований Югеном Ернстом Мюллером у пізні 1980-ті, посилаючись на статтю самого Ю.-Е. Мюллера *Комедія «Тор Нат» та інтермедіальність музичної комедії*». Цит. за: Л. Волошук, *Інтермедіальність як прояв міжмистецької поліфонії у новелах Ольги Кобилянської*, «Синопис: текст, контекст, медіа» 2017, вип. 1(17), с. 52–58. [https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017\(1\)2137](https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137).

Вектори початку розвитку інтермедіальних наукових зацікавлень системно сягають кінця XIX століття, а нині ми (за Л. Генералюк¹) перебуваємо в «епосі Visual Studies» («освоєння феномену мультикультуральності, формування наукового інструментарію у сфері інтермедіальних досліджень»)², і сучасні технології цьому лише сприяють, залучаючи щораз нові засоби й можливості щодо інтерпретаційних функцій таких інноваційно скерованих досліджень, творячи умови для формування «літературознавства нового типу, здатного сприймати світ і культуру в їх численних зв'язках та конотаціях»³. Поєднання різних видів мистецтва та їхній вплив – цікавий предмет для вивчення (про вплив явищ музичного мистецтва на художній образ у поетичному тексті знаходимо достатньо прикладів і дискусійних поглядів⁴). Науковці підкреслюють широту можливостей застосування концептуальних підходів до явищ літератури (і, певна річ, до художнього образу) з погляду інтермедіальності⁵. Тому, своєрідна поліфункціональна всеосяжність літературознавчого погляду на художні образи явищ сучасного (і не тільки) мистецтва дає нам підстави для формування гіпотези про відповідну нову систему координат для вченого, який у своєму науковому арсеналі мав би застосовувати багатопроєкційні методи і враховувати при цьому усі можливі зв'язки

¹ Дослідниця зауважила пошуки І. Франка, «погляд на літературу як один із видів мистецтва, порівняльний аналіз, запропонований у розділах *Поезія і малярство* та *Поезія і музика* програмної статті *Із секретів поетичної творчості* (1898–1899), цінні тим, що це був, по суті, старт інтермедіального дискурсу у вітчизняному літературознавстві. Український письменник і науковець предметно аналізував проблему міжвидових взаємовпливів і розглядав літературу у зв'язках із образотворчим мистецтвом, музикою, кінетичними мистецтвами. Він урахував досягнення психофізіології та психології сприйняття, зокрема працю А. Гранта *Фізіологічна естетика* (1877), створив теорію «зміслів» (відчуттів), запропонувавши їх структурування. Див. докладніше: Л. Генералюк, *Шляхи формування інтермедіальних досліджень*, «Слово і Час» 2020, № 3, с. 8.

² Л. Генералюк, *Шляхи формування інтермедіальних досліджень*, с. 6.

³ Цит. за: Л. Генералюк, *Шляхи формування інтермедіальних досліджень*, с. 24.

⁴ Наприклад, праця М. Зубрицької, де авторка вказує на такі особливості: «Музичність літературного тексту розгортає низку відкритих для дискусії питань, зокрема питання її рецептивно-естетичного навантаження, особливо коли йдеться про читання поетичних, драматичних чи прозових творів, у яких музика виступає важливим структурним елементом художньої дійсності. Полемічність цього питання полягає передусім у тому, що музичність тексту передбачає відкриту мережу індивідуальних асоціацій, опертих на суб'єктивний досвід, що ускладнює теоретичне осмислення загального естетичного досвіду» Див.: М. Зубрицька, *Музика – Слово – Уява: рецептивно-естетичне навантаження музичності тексту в «Лісовій пісні» Лесі Українки*, [у:] *Леся Українка і сучасність*, Луцьк: Вежа, 2008, т. 4, кн. 2, с. 12–13.

⁵ Л. Волошук зазначила, що «інтермедіальність дає змогу у літературі показати взаємовпливи інших мистецтв, водночас репрезентує різні види мистецтва в художньому тексті, що сприяє цілісному сприйняттю. Саме завдячуючи інтермедіальності, література стає універсальною мистецькою структурою, що може корелювати з будь-якими мистецькими явищами». Див. докладніше: Л. Волошук, *Інтермедіальність як прояв міжмистецької поліфонії у новелах Ольги Кобилянської*, «Синopsis: текст, контекст, медіа» 2017, вип. 1 (17), с. 57. [https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017\(1\)2137](https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137).

міжвидового характеру. У фундаментальних пошуках вимірів особливостей літературної критики (чи «критикознавства») Степан Хороб зупиняє погляд на єдності логіки й методології¹ та висловлює міркування щодо постаті особи критика як «представника актуального мистецтвознавства і суспільної думки у широкому, «універсальному» їх вираженні»². Наголосимо, що динамічне середовище мережевої комунікації створює можливості до практично миттєвої актуалізації у віртуальному просторі зворотної думки читача на те чи інше мистецьке (у нашому випадку – літературне) явище.

Історія як творчий концепт у романах Романа Іваничука крізь призму літературно-критичного погляду Миколи Ільницького – це «історія ідей, формування самосвідомості народу». «Для нього, – наголошує літературознавець, – завжди було важливим передати атмосферу відображуваної епохи, показати, як духовні надбання переходили від покоління до покоління, збагачуючись новими цінностями, що виразно спостерігаємо в циклі романів, починаючи від *Мальв* і закінчуючи *Четвертим виміром*³, а це, звісно, засвідчує комунікацію поколінь, своєрідне перехрестя доль у літературному тексті та уяві реципієнта. Когерентність автора⁴ і його персонажа є підставою для роздумів про можливість специфічно

¹ «У природі критики представлені і наука, і мистецтво, і публіцистика. Але в яких співвідношеннях, у яких ланках дослідження, на яких її етапах? Для з'ясування цього необхідний більш конкретний аналіз методології критичного дослідження. До речі, єдність логіки і методології критичного аналізу підкреслюють і плідотно висвітлюють українські сучасні дослідники Роман Гром'як, В'ячеслав Брюховецький, Тарас Салига, Микола Ільницький, Григорій Штонь, наче переймаючи у цьому естафету від своїх попередників Миколи Євшана, Михайла Гнатишака, Леоніда Білецького, Володимира Державина. Головне і найбільш специфічне для критики починається там і тоді, де і коли свої живі враження та переживання критик прагне перевести на рівень раціонального розуміння й осмислення». Цит за: С. І. Хороб, *Критика. Дух часу, дух аналізу чи стан свідомості й душі?!...*, «Прикарпатський вісник НТШ. Слово» 2012, № 2, с. 294. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2012_2_30.

² Цит за: С. І. Хороб, *Критика. Дух часу, дух аналізу чи стан свідомості й душі?!...*, с. 295.

³ Цит за: М. М. Ільницький, *Історія крізь призму духовності: візія Романа Іваничука*, «Слово і Час» 2019, № 5, с. 15. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2019_5_4.

⁴ «Письменник вкладає в уста свого героя болючі роздуми: чи правильно він учинив. Він міг стати відомим ученим, професором, написати низку праць. І що було б корисніше й потрібніше для нащадків: Гулак-учений чи Гулак-мученик? Він, по суті, окреслює ту перспективу, той шлях, які обрав і здійснив М. Костомаров, покаючись. Написав томи художніх творів і історичних досліджень, які принесли йому світове визнання. Та раптом спохоплюється: а приклад стійкості хіба не буде потрібний нащадкам? Письменник зводить своїх героїв на зустрічі після багатьох років. А читача залишає перед дилемою: де та межа, яка відділяє компроміс від зради? А може, те саме болюче питання, яке ставив перед собою і автор роману? У статтях і виступах його не раз з'являлося поняття валленродизму як лінії поведінки його покоління. І чи є на нього однозначна відповідь?» Докладніше див.: М. М. Ільницький, *Історія крізь призму духовності: візія Романа Іваничука*, «Слово і Час» 2019, № 5, с. 20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2019_5_4.

внутрішньої когерентності, яка формується в межах творення літературного тексту, тому процес такої взаємодії й виринає у пильному критичному дискурсі.

Питання впливу на поетичний образ відомого цікавого явища («синтезу мистецтв») – важливе, досліджуване, але для нашого погляду має додаткове значення для увиразнення актуалізації художнього образу в умовах розгортання явищ мережевої логіки, хоча вчені вказують на особливу специфіку синтетичних проєкцій мистецтва, а відтак і на спеціальні вимоги до дослідників у такому багатовимірному естетичному світі¹.

Міждисциплінарна когерентність наукових проєкцій у літературознавстві не нова², але вплив мережевої логіки й динаміка поширення художнього образу в алгоритмах інтернет-платформ створює нові виклики для дослідників. Інформаційні вихори нашого часу сприяють не лише швидкому осягненню візуалізованих образів, але й загрожують тому традиційному діалогові між особистістю й текстом³, адже комунікативні навички ХХІ ст. призвичаюють реципієнтів до раптового, поверхово миттєвого сприймання художнього образу. Мистецтво слова в умовах цифрового суспільства, побудованого на засадах мережевої логіки, отримує великі можливості для реалізації найскладніших задумів. Водночас і

¹ «Проблема синтезу мистецтв тривалий час перебуває в центрі уваги дослідників. Витоки її теоретичного осмислення йдуть від Аристотеля (*Про мистецтво поезії*) та Леонардо да Вінчі (*Суперечка живописця з поетом, музикантом і скульптором*), цікавила вона Г. Лессінга та Гегеля. І все-таки теорія синтезу мистецтв – найменш розроблена і досліджена галузь. По-перше, перебуваючи «на прикордонні», вона просторово для кожної окремої науки (літературознавство, мистецтвознавство, музикознавство тощо) сприймається як окраїнна, периферійна, а відтак, другорядна. По-друге, для вироблення її чітких критеріїв та наукових дефініцій потрібна обізнаність із суміжними мистецтвами, їх специфікою. При сучасній вузькоспеціальній спрямованості наукових пошуків (і, зрозуміло, підготовки спеціалістів, орієнтованих на певні локальні проблеми) зовсім нелегко знайти «широкопрофільного», полідисциплінарного дослідника». Цит. за: Л. Волошук, *Інтермедіальність як прояв міжмистецької поліфонії у новелах Ольги Кобилянської*, «Синопис: текст, контекст, медіа» 2017, вип. 1(17), с. 52. [https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017\(1\)2137](https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137).

² «Інтердисциплінарні студії, зокрема під гаслом «література в системі мистецтв», сьогодні здобувають дедалі більше прихильників. Звернення до єдності мистецтв, до холістичного континууму культури знаменує відхід від парадигми строгої видової диференціації *sister arts* та секуляризації наукового знання. Культурні взаємовпливи, які спостерігаємо, синтез, міжвидові контакти дедалі більше стимулюють інтеграційні процеси в мистецтві, вони розвиваються й ускладнюються. Збагачується й термінологічний апарат, що обслуговує синкретичні явища». Цит. за: Л. Генералюк, *Екфразис і гіпотипозис: проблеми диференціації*, «Слово і Час» 2013, № 11, с. 59. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2013_11_9.

³ «Читання як елемент структури текстуального досвіду, можна вважати особливим типом сприйняття, що формує умови для конституювання життєвого світу особистості. Тільки реалізація читання як діалогу з текстом уможлиблює його повноцінне розуміння та розкриває простір для варіювання інтерпретацій». Докладніше див.: Е. Гнатюк, *Проблема читання в структурі текстуального досвіду*, Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філософія, 2013, вип. 12, с. 319. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2013_12_32.

літературознавство, набуваючи значного технологічного інструментарію, отримує здатність до специфічно інтелектуального, якісно-кількісного аналізу сучасних естетичних явищ, стає разом із іншими науками в центрі гуманітаристики. Відчуття можливостей масової актуалізації літературних явищ елітарного типу¹ створює ефект не лише транслявання новітньої медіаестетики як платформи соціальної комунікації, але й дає переваги щодо самореалізації особи реципієнта, який живе в умовах мережових особливостей.

Процесуальні особливості цього явища супроводжуються послідовними, системними «фіктивними симулякрами» свободи вибору читача. Якщо ж порівняти швидкість умов читацької когерентності з художнім образом, наприклад, у текстах Григорія Сковороди, Івана Нечуя-Левицького й сучасних авторів, тексти яких транслювані і знані в суспільстві завдяки Instagram і подібним платформам ще задовго до виходу їхніх збірок у якісному прекрасному аналоговому форматі. Прагнення багатьох письменників отримати зворотний зв'язок від читачів у наш час набули не лише динамічно космічних форм своєї реалізації, але й сприяють неймовірній для сприймання когерентності в мережевому просторі. Надзвичайні генологічні спостереження-висновки І. Денисюка про стефаниківську новелу, про виклад у формі «одностороннього діалогу»² (нагадує відчуття лектора та дистанційні інтернет-заняття епохи пандемії без якісного зворотного зв'язку), де когерентність із експлікацією художнього образу досягається *ad hoc*. Традиційні видавничі процеси сприяли своєрідній «кристалізації художнього образу», його утвердженню завдяки підготовчим роботам перед трансляцією, значні часові відтинки (від газетної «півдобы» до часописних тижнів і місяців) розтягували процес сприймання художнього образу та специфічної комунікації між автором і

¹ «Якщо модернізм є віднайденним центром рівноваги у протидії романтизму і реалізму, то мистецтво (а за ним і культура в цілому) мусить змінити свою домінуючу форму. Щоб віліти (вижити) у змаганні з масовим мистецтвом, елітарне мистецтво повинне не пристосовуватися до масових вподобань, а більш впевнено йти по шляху персоналізації. Досягнення нашої епохи, а саме: можливість елітарну літературу робити надбанням великої кількості людей, слід використати для створення більш цілісного і водночас більш персоналізованого культурного поля». Цит. за: М. Моклиця, *Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика*, 2-е вид., доп. і перероб., Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2002, с. 366.

² «Ще не досліджені секрети одного з головних засобів стефаниківської новели – діалога. Вкажемо тільки на той суто його тип викладової форми, який можна б назвати одностороннім діалогом. Це щось таке, як імітація телефонної розмови – голосу лише одного співрозмовника. Зародки такої форми були вже в Куліша, Стороженка, Франка, але там другий персонаж був просто німим слухачем епічної історії, не втручаючись в оповідь, переривану подекуди звертанням до слухача. У Стефаника, як і в Камю, це монтаж вражень співрозмовника, що невпинно напливають ззовні, проходячи через криштал духовності оповідача, вбираючи в себе й репліки другого співрозмовника («Діточа пригода»)). Див. докладніше: І. О. Денисюк, *Майстерність Стефаника-новеліста*. [у:] І. О. Денисюк, *Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн.*, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005, т. 1: Літературознавчі дослідження, кн. 2, с. 110.

читачем, формування зворотного зв'язку і подібних явищ у часі та просторі. Змінився простір для формування когерентності художнього образу: якщо автор тексту аналогового періоду орієнтував перебіг процесів явища виключно на уяву реципієнта, то можливості залучення аудіо- та візуального розширення образів формують цей простір до бажаної авторської проєкції, створюючи особливі динамічні обмеження для трансляції інших можливих вражень.

Звісно, ці питання потребують окремих ретельних масштабних досліджень, але ми вже зараз цілком упевнено можемо ствердити право на існування гіпотези про те, що епоха Гутенберга й епоха Систрома спільно (можливо, по-своєму навіть гармонійно) впливають на сучасні явища української культури та літератури, формують особисті та соціокультурні особливості нашої доби, зберігаючи їх, перевірені часом, блискучі приваби, взаємодоповнюють і розвивають динамічні переваги сучасної цивілізації.

References

- Bovsunivs'ka T. V., *Ekfrazys & intermedial'nist'*, Literaturoznavchi studiyi, 2013, vyp. 39 (1), s. 109–115. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39(1)_17) // Бовсунівська Т. В. *Екфразис & інтермедіальність*, Літературознавчі студії, 2013, вип. 39 (1), с. 109–115. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2013_39(1)_17).
- Bovsunivs'ka T., *Kognitologichni zminy istorichnoho shlyakhu literaturoznavstva*, Pytannya literaturoznavstva, 2015, vyp. 91, s. 110–122. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2015_91_11 // Бовсунівська Т., *Когнітологічні зміни історичного шляху літературознавства*, Питання літературознавства, 2015, вип. 91, с. 110–122. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2015_91_11.
- Bovsunivs'ka T. V., *Typolohiya pryjomiv u literaturi romantyzmu*, Suchasni literaturoznavchi studiyi, 2018, vyp. 15, s. 21–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2018_15_5 // Бовсунівська Т. В., *Типологія прийомів у літературі романтизму*, Сучасні літературознавчі студії, 2018, вип. 15, с. 21–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2018_15_5.
- Boyko O., *Vnesok Mykoly Kostomarova u doslidzhennya fol'klornoï symvoliky kvitiv*, „Mifologiya i fol'klor” 2015, vyp. 1–2 (18). DOI: [http://dx.doi.org/10.30970/myf.2015.1-2%20\(18\).603](http://dx.doi.org/10.30970/myf.2015.1-2%20(18).603) // Бойко О., *Внесок Миколи Костомарова у дослідження фольклорної символіки квітів*, «Міфологія і фольклор» 2015, № 1–2 (18). DOI: [http://dx.doi.org/10.30970/myf.2015.1-2%20\(18\).603](http://dx.doi.org/10.30970/myf.2015.1-2%20(18).603).
- Denysyuk I. O., *Majsternist' Stefanyka-novelisty*, [u:] Denysyuk I. O. *Literaturoznavchi ta fol'klorystychni praci*: u 3 t., 4 kn., L'viv: L'vivs'kyi nacional'nyi universytet imeni Ivana Franka, 2005, t. 1: Literaturoznavchi doslidzhennya, kn. 2 // Денисюк І. О., *Майстерність Стефаника-новеліста*, [у:] Денисюк І. О. *Літературознавчі та фольклористичні праці*: у 3 т., 4 кн., Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005, т. 1: Літературознавчі дослідження, кн. 2, с. 105–112.
- Franko I., *Peredmovy [do zbirkky „Poemy”]*, [u:] Franko I., *Zibrannya tvoriv: u 50 tomakh*, Kyiv: Naukova dumka, 1976, t. 5, s. 7–8 // Франко І., *Передмова [до збірки «Поєми»]*, [у:] Франко І., *Зібрання творів*: у 50 томах, Київ: Наукова думка, 1976, т. 5, с. 7–8.
- Heneraliuk L., *Ekfrazys i hipotyzys: problemy dyferentsiatsiyi*, „Slovo i Chas” 2013? vyp. 11. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2013_11_9 // Генералюк Л., *Екфразис і гі-*

- потипозис: проблеми диференціації, «Слово і час» 2013, № 11, с. 50-61. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2013_11_9.
- Heneraliuk L., *Shlyakhy formuvannya intermedialnykh doslidzhen'*, „Slovo i Chas” 2020, вип. 3 // Генералюк Л., *Шляхи формування інтермедіальних досліджень*, «Слово і Час» 2020, № 3.
- Hnatyuk E., *Problema chytannya v strukturi tekstual'nogo dosvidu*, Naukovi zapysky Nacional'nogo universytetu „Ostroz'ka akademiya”. Seriya: Filosofiya, 2013, вип. 12. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2013_12_32 // Гнатюк Е., *Проблема читання в структурі текстуального досвіду*, Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філософія, 2013, вип. 12, с. 311–319. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2013_12_32.
- Hundorova T., *Literatura na poli medij – mediyi na poli literatury*, [u:] *Literatura na poli medij: Zbirka naukovykh prats' viddilu teorii literatury ta komparatyvistyky* Instytutu literatury im. T. G. Shevchenka NAN Ukrainy, Red. Hundorova T. I., Syvachenko H. M., Kyiv, 2018 // Гундорова Т., *Література на полі медієв – медієв на полі літератури*, [у:] *Література на полі медієв: Збірка наукових праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України*, Ред.: Гундорова Т. І., Сиваченко Г. М., Київ, 2018.
- Pl'nyts'kyi M. M., *Istoriya kriz' pryzmu dukhovnosti: viziya Romana Ivanychuka*, „Slovo i chas” 2019, N 5. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2019_5_4 // Ільницький М. М., *Історія криз призми духовності: візія Романа Іваничука*, «Слово і Час» 2019, № 5, с. 14–20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2019_5_4.
- Khorob S. I., *Krytyka. Dukh chasu, dukh analizu chy stan svidomosti y dushi?!..*, „Prykarpats'kyj visnyk NTSh. Slovo” 2012. вип. 2, с. 288–296. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2012_2_30 // Хороб С. І., *Критика. Дух часу, дух аналізу чи стан свідомості й душі?!..*, «Прикарпатський вісник НТШ. Слово» 2012, № 2, с. 288–296. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2012_2_30.
- Krokhmal'nyi R., *Metamorfoza i tekst (semantychna, strukturotvorcha ta svitoglyadna rol' pereminy khudozhn'ogo obrazu)*. Monografiya, L'viv : Vydavnychiy centr L'vis'kogo nacional'nogo universytetu imeni Ivana Franka, 2005 // Крохмальний Р., *Метаморфоза і текст (семантична, структуротворча та світоглядна роль переміни художнього образу): Монографія*, Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005.
- Kryvtsov M., *Moia holova kotytsia vid posadky do posadky...* [u:] http://bukvoid.com.ua/library/maksim_krivtsov/moya_golova_kotitsya_vid_posadki_d_o_posadki... // Кривцов М., *Моя голова котиться від посадки до посадки...* [у:] http://bukvoid.com.ua/library/maksim_krivtsov/moya_golova_kotitsya_vid_posadki_d_o_posadki.../
- Moklytsia M. V., *Modernizm yak struktura. Filosofiya. Psykholohiya. Poetyka*, vyd. 2, dop. i pererob., Luts'k : RVV „Vezha” Volyn'skogo derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrayinky, 2002, 389 s. // Моклиця М. В., *Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика*, 2-е вид., доп. і перероб., Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2002, 389 с.
- Nakhlik Ye. K., *Poetyka obraznosti Yevhena Malanyuka*, Kyiv's'ki polonistychni studiyyi, 2019, t. 35, s. 243–251. http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2019_35_33 // Нахлік Є. К., *Поетика образності Євгена Маланюка*, Київські полоністичні студії, 2019, т. 35, с. 243–251. http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2019_35_33.

Pershyi Vinok: Zhinochyi almanac, vydanyi koshtom i zakhodom Nataliyi Kobryns'koyi ta Oleny Pchilky, L'viv : drukarnya Tovarystva imeni T. H. Shevchenka, 1887, 464 s.
// *Перший Вінок: Жіночий альманах, виданий коштом і заходом Наталії Кобринської та Олени Пчілки*, Львів : Друкарня Товариства імені Т. Г. Шевченка, 1887, 464 с.

Problema chytannia v suchasnomu informacynomu suspil'stvi: Materialy I Vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi konferenciyi, 12 veresnya 2019 r., Kyiv, In-t pedagogiky NAPN Ukrainy; za zag. red. T. O. Yacenko, Kyiv : UOVCh «Orion», 2019, 122 s.
// *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 12 вересня 2019 р., м. Київ, Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко, Київ : УОВЦ «Оріон», 2019, 122 с.

Shvets' A. I., „Na chuzhu osnovu ya nakladav svoyi uzory”: oriyental'na geneza legendy Ivana Franka „Arot i Marot”, „Skhodoznavstvo” 2022, vyp. 90, s. 207–230.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2022_90_9 // Швець А. І., «На чужу основу я накладав свої узори»: орієнтальна генеза легенди Івана Франка «Арот і Марот», «Сходознавство» 2022, № 90, с. 207–230.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2022_90_9.

Strikha M., (Ne)mozhlyvist' perekladu, „Ukrayina Moderna” 2010, vyp. 5 (16) // Стріха М., (Не)можливість перекладу, «Україна Модерна» 2010, № 5 (16).

Sytchenko A., Estetychne vykhovannya u konteksti tekhnologizovanogo navchannya literatury, „Ukrayins'ka literatura v zagalnoosvitnij shkoli” 2011, vyp. 9, s. 2–4.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2011_9_2 // Ситченко А., Естетичне виховання у контексті технологізованого навчання літератури, «Українська література в загальноосвітній школі» 2011, № 9, с. 2–4.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2011_9_2.

Sytchenko A., Korniyenko I., Problema patriotychnogo vykhovannya v naukovomu dyskursi, „Nova pedagogichna dumka” 2022, vyp. 26 s. 101–104.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2022_2_19 // Ситченко А., Корнієнко І., Проблема патріотичного виховання в науковому дискурсі, «Нова педагогічна думка» 2022, № 2, с. 101–104.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2022_2_19.

Tokman' H. L., Taras Shevchenko – Yevgen Pluzhnyk – Ivan Svitlychnyi: dialoh tekstiv, Teoretychna i dydaktychna filologiya. Seriya: Filologiya (literaturoznavstvo, movoznavstvo), 2019, vyp. 30, s. 83–94.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_9 // Токмань Г. Л., Тарас Шевченко – Євген Плужник – Іван Світличний: діалог текстів, Теоретична і дидактична філологія. Серія: Філологія (літературознавство, мовознавство), 2019, вип. 30, с. 83–94.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_9.

Tokman' H., Shlyakhy tvorchoho rozvytku vykladachiv i studentiv-filologiv, „Ridna shkola” 2012, vyp. 11, s. 38–41.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_9 // Токмань Г., Шляхи творчого розвитку викладачів і студентів-філологів, «Рідна школа» 2012, № 11, с. 38–41.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_9.

Voloshuk L., Intermedial'nist' yak proyav mizhmystets'koyi polifoniyi u novelakh Ol'gy Kobylyans'koyi, „Synopsys: tekst, kontekst, media” 2017, vyp. 1 (17), s. 52–58.
[https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017\(1\)2137](https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137) // Волошук Л., Інтермедіальність як прояв міжмистецької поліфонії у новелах Ольги Кобилянської, «Синopsis: текст, контекст, медіа» 2017, вип. 1(17), с. 52–58.
[https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017\(1\)2137](https://doi.org/10.28925/2311-259X.2017(1)2137).

Zhodani I. M., *Vzayemodiya vtorynnykh modeliuval'nykh system: problemy terminotvorennia*, Magisterium. Literaturoznavchi studiï, 2015, вип. 61 // Жодані І. М., *Взаємодія вторинних моделювальних систем: проблеми термінотворення*, Магістеріум. Літературознавчі студії, 2015, вип. 61. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_lit_2015_61_11.

Zhulyns'kyi M., *Zvertav sviy dukh do togo, shcho vichne: Andriyevi Sodomori – 85*, „Slovo i Chas” 2023, вип. 1 (727) // Жулинський М., *Звертав свій дух до того, що вічне: Андрієві Содоморі – 85*, «Слово і Час» 2023, № 1 (727).

Zubryts'ka M., *Muzyka – Slovo – Uyava: receptyvno-estetychne navantazhenniamuzychnosti tekstu v «Lisoviy pisni» Lesi Ukrayinky*, [u:] Lesya Ukrayinka i suchasnist', Luts'k : Vezha 2008, т. 4, кн. 2 // Зубрицька М., *Музика – Слово – Уява: рецептивно-естетичне навантаження музичності тексту в «Лісовій пісні» Лесі Українки*, [у:] Леся Українка і сучасність, Луцьк : Вежа, 2008, т. 4, кн. 2, с. 11–23.

Роман Крохмальний – декан філологічного факультету, доцент катедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка.

ORCID: 0000-0002-5993-9632

Email: roman.krokhmalnyy@lnu.edu.ua